

Анатолій Іванович Сологуб,
кандидат педагогічних наук,
член-кореспондент НАПН України,
радник директора Інституту
обдарованої дитини НАПН України
м. Київ, Україна

УДК 37-026.15:376-056.45

ОСОБЛИВОСТІ КРЕАТИВНОГО ПІДХОДУ У ПРОФІЛЬНОМУ НАВЧАННІ ОБДАРОВАНИХ УЧНІВ

В статті автором зроблена спроба сформулювати різницю креативного підходу від існуючих в теорії і показати його пріоритет, як такого, що відображає прогресивні тенденції розвитку сучасної педагогіки.

Ключеві слова: профільне образование, педагогічний підхід, креативний підхід.

In this article the author made an attempt to formulate a differences of creative approach from another existing approaches and to show its significant advantages, that reflects the progressive trends of modern pedagogy.

Key words: professional education, pedagogical approach, creative approach.

Виходячи з розуміння сутності профільної освіти зрозуміло, що вона є незамінним ресурсом гуманізації освіти підрастаючого покоління. Цінним і важливим для людини є забезпечення умов становлення її, як особистості і повноцінної самореалізації у професійному та особистісному аспекті.

Щоб реально здійснити власне професійне зростання, на нашу думку, вчителю належить здійснити вибір педагогічного підходу у профільному навчанні. Як відомо, існують декілька **основних педагогічних підходів до реалізації профільного навчання:**

- **особистісно орієнтований підхід, що дає змогу учневі вибрати індивідуальну освітню програму;**
- **науковий підхід, що передбачає здобування учнями наукових, фундаментальних і перевірених наукою, практикою знань;**
- **системний підхід, що надає можливість розглядати навчання, як систему неперервної професійної освіти;**
- **ціннісно-мотиваційний підхід, що передбачає формування в учнів позитивної мотивації та відповідального ставлення до опанування змісту;**
- **культурологічний підхід, за яким загальна середня освіта, загалом, і профільна, зокрема, розглядається як результат культурно-історичного розвитку людства;**
- **дослідницький підхід, що передбачає формування в учнів дослідницької компетентності.**

Крім того, існують інші підходи: креативний, нормативний, діяльнісний, компетентнісний, диференційований тощо.

Нами в концепції креативної освіти та в інших працях сформульована **сутність креативного підходу**, згідно з яким **профільне навчання розглядається не просто як навчальна, а цілеспрямована навчально-дослідницька діяльність у загальній навчальній діяльності, що сприяє формуванню креативної особистості.**

У свою чергу, педагогічна система профільного креативного навчання – це сукупність органічно пов'язаних методів, форм, прийомів та засобів, що створює умови навчально-дослідницької діяльності учнів-дослідників та виховання їх, як креативних особистостей, професійно орієнтованих на діяльність у галузі науки [1].

У контексті профільного навчання передбачається не тільки вивчення знань певних предметів, передбачених програмою, а й здобуття надпредметних знань теорії наукових досліджень, наукознавства, історії науки, психології творчості тощо. У креативному процесі учень перетворюється з об'єкта творчої дії на суб'єкта й головну дійову особу – дослідника, навчальний матеріал предмет дослідження, а творча дослідницька діяльність – засіб самотворення і самотворення креативної особистості. Визначальна особливість профільного креативного навчання є створення умов для формування в учнів творчої самосвідомості, як основи самоорганізації і самореалізації та формування позиції, стилю, знань, вмінь та навичок дослідницької діяльності.

Педагогічна система креативного навчання, розроблена нами, передбачає формування креативності, що визначає продуктивно-творчу спрямованість особистості й становить основний стрижень її соціальної орієнтації в житті. Разом з тим вона є базовою детермінантою професійної творчості, розвитку творчого потенціалу фахівця і його самоактуалізації в соціальній сфері і самореалізації в житті.

Педагогічна цінність системи креативного навчання полягає в тому, що з розвитком творчої обдарованості і творчих здібностей особистості учня, як складової її структури, має можливість набути здатність створювати будь-що нове – креативність.

Соціальна цінність креативних особистостей, як рушіїв суспільно-економічного прогресу країни очевидна, а тому, втілення в реальній практиці системи креативного навчання є актуальною проблемою.

Організація креативного навчання передбачає застосування діалогу, як взаємозворотньої дії між учнями-дослідниками і рольового «наукового» поділу функцій: автора (положень методологічної характеристики досліджень), опонента, доповідача, експериментатора тощо.

Застосування педагогічної системи дослідницького навчання – це і є реалізація принципу гуманізації і демократизації, що створюють умови диференціації індивідуалізації навчання, в наслідок чого створюються умови надання творчої свободи учня, вибору способів і засобів діяльності та їх особистісної самореалізації. За умов креативного підходу формується цілісна самодостатня вмотивована особистість з творчим мисленням, вміннями і навичками з обраного профілю та високою загальною культурою мислення та поведінки.

Підводячи підсумок визначення сутності педагогічної системи профільного креативного навчання викладемо ключові дидактичні принципи:

- використання змісту освіти, як матеріалу для навчального дослідження, що є формою активної самодіяльності учня-дослідника та досягнення свободи його творчості;
- узгодженості навчального процесу з процесом наукового дослідження, діяльності учня з діяльністю вченого у співробітництві і співтворчості учнів та вчителів, як дослідників;
- застосування «дослідницької» типології навчальних занять що узгоджується з загально прийнятими етапами наукової діяльності;
- введення до змісту профільної освіти окрім спеціальної (предметної) інформації, надпредметної – теорії наукових досліджень, простих знань психології творчості, основ вибору професії;
- впровадження в системі навчальних досліджень вільного та керованого діалогу, дискусій, семінарів, особистих доробок;
- органічного поєднання індивідуальної, групової та колективної роботи в якій перша є ключовою;

- використання педагогічної підсистеми самоорганізації учнів-дослідників, що передбачає їх самоменеджмент, самомоніторинг та самоосвіту;

- оцінювання навчальних досягнень учнів, як цінування і відмова від фронтального порівняльного аналізу, як форми примусу і пригнічення психологічного стану [3].

- органічного поєднання організованої освіти і самоосвіти протягом навчального року та в канікулярний період [2].

Зустрічаючись з учителями, керівниками освіти, вченими чули негативні критичні висловлювання на адресу реально існуючої повсякденної профільної освіти. На заперечення, можемо вказати на те, що педагогічна цінність профільної освіти необгрунтовано поставлена під сумнів, оскільки вона відповідає ідеям філософії, психології і педагогіки гуманізму. Необхідно ставити під сумнів і вдосконалювати власну діяльність кожного вчителя з втілення такої соціально цінної ідеї. Багато песимістичних заперечень виникає на нерозумінні головної ідеї профільної освіти – учень, як людина, унікальна особистість і головна дійова особа навчально-виховного процесу в середній освіті може і повинна розраховувати на свободу вибору виду і умов творчого пошуку – креативного навчання.

Порівняльна характеристика традиційного і креативного навчання.

Реальні зрушення в освіті обдарованих учнів потребують безкомпромісного відхилення старого, що гальмує її розвиток. Напівміри у переході до навчання на засадах креативно-педагогічної парадигми відкидають наше суспільство на десятки років і створюють небезпеку переходу України до країн, які споживають інноваційні технології вчених інших держав. Це і є одна із причин гальмування суспільно-економічного розвитку України. Займаючи принципову позицію у втіленні педагогічної системи креативного навчання, що ґрунтується на переконаності в його прогресивності нижче подаємо таблицю 1 порівняння означених типів навчання.

Виходячи з аналізу таблиці 1 легко помітити, що педагогічна система профільного креативного навчання у порівнянні з традиційною має принципові відмінності і суттєві переваги, оскільки ґрунтується на засадах філософії та психології гуманізму і креативному педагогічному підходу.

Таким чином, педагогічна система профільного креативного навчання у порівнянні з традиційною має принципові відмінності і суттєві переваги, а тому обов'язково враховує творчі мотиви та потреби, інтереси та нахили учнів старшої школи до активної творчості, що відповідає запитам сучасного суспільства України і тенденціям світового розвитку.

Зважаючи на багаторічний педагогічний досвід та наслідки впровадження педагогічної системи

Таблиця 1

Порівняльна характеристика педагогічного підходу в профільній освіті

№ п/п	Критерії порівняння	Нормативний підхід	Креативний підхід
1	Філософія життєдіяльності навчального закладу та статус суб'єктів діяльності в навчальному закладі	Людина (учень, вчитель) – засіб реалізації програми діяльності, вчитель головна постать навчального закладу	Людина (учень) – творець, головна дійова особа та мета життєдіяльності навчального закладу
2	Устрій життєдіяльності навчального закладу	Не автономний, керований із зовні	Автономний, демократичний, дослідницький
3	Педагогіка навчального закладу	Авторитарна	Гуманістична, креативна
4	Мета навчального закладу	Сформувані фонд знань, умінь, навичок учня	Сприяти розвитку, вихованню та учінню учня як необхідної умови самореалізації
5	Домінуючі методи навчання	пояснювально-ілюстративний	Частково-пошуковий, дослідницькі
6	Домінуюча функція вчителя	Інформатор, експерт, консультант	Педагог-дослідник (фасилітатор) – помічник учня-дослідника
7	Домінуюча функція учня	Накопичувач знань, вмінь та навичок	Дослідник – здобувач, перетворювач знань, «першовідкривач»
8	Типи уроків	«Знаннєві» (зунівські)	«Дослідницькі» - відповідні етапам діяльності науковця
9	Домінуючі психічні процеси	Пам'яті, уваги	Мислення, мова, почуття, увага, пам'ять...
10	Взаємодія вчителя і учня	Діалог відсутній	Системний діалог
11	Психологічний клімат	Стимульно-продуктивний та стимульно-репродуктивний	Творчий, продуктивний
12	Професійна орієнтація	На діяльність в різних сферах економіки	На діяльність в галузі науки, техніки

профільного креативного навчання обдарованих учнів у загальноосвітніх навчальних закладах України, вважаємо доцільним її подальше вдосконалення та розширення мережі експериментальних закладів, що можуть виконати роль лідерів прогресу і переходу загальної середньої освіти на засади креативно-педагогічної парадигми.

Використані літературні джерела

1. Сологуб А. І. Концепція креативної освіти у природничо-науковому ліцеї. // Рідна школа. – № 12, 2002. – С. 9–19.
2. Сологуб А. І. Освіта обдарованих влітку: Методичний посібник. / А. І. Сологуб. – К.: ТОВ «Інформаційні системи», 2012. – 90 с.
3. Сологуб А. І. Теорія і практика навчання творчо обдарованих старшокласників: Монографія. / А. І. Сологуб. – К.: Інфосистем, 2010. – 216 с.